

FUGLE & NATUR

Bliv Fugleambassadør i DOF

På tur med Ørneklubben

Fugle & fællesskab i DOF UNG

NATUR- FORMIDLING

I BØRNEHØJDE

Dansk
Ornitologisk
Forening

BirdLife
DANMARK

KOLOFON

Forside

Foto: Kasper Rander

Udgivet af Dansk Ornitologisk Forening (DOF) / BirdLife Danmark

Vesterbrogade 138-140
1620 København V
Tlf. 33 28 38 00
(alle hverdage 11-15).
Mail: dof@dof.dk

Redaktør (ansv.):

Karina Demuth
tlf. 20 85 89 69
karina.demuth@dof.dk

Korrektur:

Anne-Grete Ditlevsen

Oplag:

18.000. ISSN: 1395-8860

Layout og tryk:

Jesper Urban Pedersen/
Daniella Pilegaard
www.steprintpower.dk

Projektet Fugle For Alle er finansieret med støtte fra Nordea-fonden.

VI VIL BØRNENE, DE UNGE OG FUGLENE

Fremtiden tilhører som bekendt børn og unge, og det gør sig også gældende i DOF. Derfor skal vi have kikkerten rettet mod børn og unge, der nærer interesse for det derude. Og her har alle voksne fuglekiggere en særlig opgave med at få fugleinteressen til at smitte af på de kommende generationer.

For mig startede fugleinteressen, da jeg gik i 7. klasse og havde en engageret biologilærer, der åbnede naturen for mig med sine gode og spændende historier om dyr og planter. Sammen med disse fortællinger og ture rundt i den vestjyske natur med engagerede voksne blev min interesse gradvist øget i takt med, at jeg fik oplevelser og viden om det levende derude.

I begyndelsen var min interesse bred og var rettet imod såvel fugle og pattedyr som fisk og sommerfugle. Det afgørende for, at jeg lige siden dengang har haft en stor interesse ikke kun for fugle, men også alt andet levende, var de begejstrede voksne.

Oftentimes kan det være små naturoplevelser, der brænder sig fast hos børn og unge, som er starten på en livslang naturinteresse. Det kan være en fisk, man fanger, en død sommerfugl på fliserne, en rugende fugl på et kuld unger eller noget helt andet, som gør indtryk.

I dag er de fleste børns hverdag præget af IT. I skolen er bøger stort set væk og erstattet af digitale læremidler, og når børn og unge har fri, så fyldes fritiden, for ikke mindst mange drenge, af computerspil i adskillige timer.

Hvis vi skal have børn og unge ud i naturen, så kræver det aktive voksne, forældre, bedsteforældre eller andre, som kan tage dem med til skov og kyst. Og her kommer du ind i billedet, for som fugleinte-

resseret voksen har du nøglen til at lukke naturen op for de nysgerrige unge.

I 2022 undersøgte jeg kendskabet til almindelige, danske dyr og planter hos 70 folkeskoleelever i alderen 13-16 år i en større provinsby i Jylland. Når jeg viste dem fotos, kunne ingen sætte navn på en vibe, en gulspurv eller en bogfinke. Lad os gøre noget ved det sammen. Du har muligheden.

Derfor er DOF's *Fugle For Alle*, der er finansieret af Nordea-fonden, et vigtigt projekt, og derfor udgiver vi dette hæfte. Der skal lyde en stor opfordring til jer alle om at blive fugleambassadør og deltage i de tilbud, som foreningen har mulighed for at tilbyde i kraft af denne fondsbevilling.

DOF har nu (primo april 2023) 560 medlemmer af Ørneklubben, der er for de 6-12-årige, og det vil være godt, hvis du kan være med til at fastholde disse børn som medlemmer af DOF og øge deres interesse for og glæde ved fuglene.

Jeg håber derfor, at du kunne have lyst til at være med i fællesskabet for fugleformidlere. Læs mere i dette hæfte, for vi vil børnene, de unge og fuglene. ●

Egon Østergaard
EGON ØSTERGAARD,
FORMAND DOF

SIDE 6

Velkommen på Fugleambassaden!

SIDE 22

Naturen er fuld af oplevelser. Også når fuglen er fløjet.

SIDE 30

Hjemmelavet fuglekasse - sådan.

SIDE 40

Bliv medlem af Ørneklubben.

INDHOLD

Bliv Fugleambassadør.....	4
Velkommen på fugleambassaden	6
DOF Fyns guide til den gode tur.....	8
De første 10 sekunder	12
På tur med Ørneklubben.....	14
På jagt efter uglegylp	18
Når fuglen er fløjet.....	22
Den fantastiske historie om fjer	24
Tip en 13'er	28
Tal med fuglene og lok ormene frem.....	30
Fugle & fællesskab i DOF Ung	34
Børns naturdannelse – nu på formel.....	38
Bliv medlem af Ørneklubben.....	40

**NORDEA
FONDEN**
Vi støtter gode liv

NYT FORMIDLERNETVÆRK: **BLIV FUGLE- AMBASSADØR**

AF KARINA DEMUTH

Som frivillig Fugleambassadør er du med som guide eller hjælper på DOF's Ørneklub-ture for børn fra 6-12 år. DOF klæder dig på med workshops, netværk og materialer til naturformidling i børnehøjde.

Jakob Bredsdorff Fredriksen er projektleder i Fugle For Alle og klar til at byde nye Fugleambassadører velkommen. Foto: Jonas Outside.

Der skal mere drøn på fugleglæden og naturforståelsen hos de yngste generationer. Naturoplevelser og viden giver nemlig lyst til at passe bedre på vores natur, og så øger det sundheden og løfter humøret. Det er baggrunden for DOF's projekt Fugle For Alle som er støttet af Nordea-fonden, der skal løfte foreningens naturformidling i børnehøjde.

"Vi ved, at der går rigtig mange medlemmer rundt fyldt til randen med viden om både fuglene og naturen," siger projektleder i Fugle For Alle, Jakob Bredsdorff Fredriksen. "Og mange mangler kun en lille håndsækning for at kunne øse af deres viden til børnene. Her kan netværket af fugleambassadører være værktøjet til at komme i gang."

Et fællesskab for fugleformidlere

Som frivillig Fugleambassadør er du en vigtig brik som arrangerer af DOF's Ørneklub-ture, der er et tilbud til børn fra 6 til 12 år rundt om i landet.

Det er ikke en forventning, at du er ekspert i alt om fugle, eller at du skal arrangere et bestemt antal ture i løbet af et år. Det vigtige er, at du har en interesse i at formidle til børn, og at du synes, at det kunne være berigende at indgå i et fællesskab med andre fugle- og naturnørder.

"Fra DOF får du løbende tilbudt netværksmøder, workshops og inspiration til formidling og aktiviteter, der

klæder dig på til at formidle natur og fugle for børn,” lover Jakob Bredsdorff Fredriksen.

”Og så handler netværket også rigtig meget om at skabe et fællesskab, hvor vi kan støtte hinanden og udveksle ideer. Nye fugleambassadører kan komme med de mere erfarne på tur, de kan samarbejde om at gennemføre fugleture, og så er det jo også fedt bare at lære nogle andre naturinteresserede at kende, som brænder for det samme som én selv.”

Kom med på workshop

Det første hold Fugleambassadører har allerede været afsted på workshop. Sammen med Danmarks Naturfredningsforenings Naturfamilier samledes gruppen i januar på Naturcenter Harrild Hede ved Hammel for at nørde naturformidling, udveksle ideer til ture og aktiviteter og afprøve nogle forskellige formidlingsteknikker og øvelser.

Dagens program bød på både teori og praktiske øvelser, og med til at løfte dagen var tre af vores stærkeste naturformidlere, naturvejleder i Danmarks Naturfredningsforening Peter Baloo Laurents, naturvejleder i Fugleværnsfonden Jørn Dyhrberg Larsen og en del af styregruppen og koordinator af Fugleambassadørerne på Fyn Michael Angel Bjerregaard. Det gav tre meget personlige og særdeles kompetente bud på, hvordan man kan gribe det an, når man skal formidle til både de små og de lidt større børn og planlægge den gode tur.

Udover skabeloner til drejebog for det vellykkede arrangement var der masser af tips, tricks og anekdoter om succeser og det modsatte fra de erfarne turledere. Og således klædt på trak ambassadørerne derefter selv i arbejdstøjet og tog hul på at udvikle egne ideer til ture og aktiviteter og fik feedback fra andre, der sidder med nogle af de samme udfordringer og tanker.

På de følgende sider har vi samlet nogle af de mange input fra dagen. ●

VIL DU VÆRE FUGLEAMBASSADØR?

Projekt Fugle For Alle begyndte i 2020, slutter ved udgangen af 2023 og er støttet af Nordea-fonden. I projektperioden bliver grundstenene lagt til et stærkt netværk af Fugleambassadører, der kan fortsætte mange år ud i fremtiden, også efter projektet er slut.

Vil du være med i flokken som Fugleambassadør, eller vil du bare gerne høre mere?

Så skriv til projektleder Jakob Bredsdorff Fredriksen på jbf@dof.dk

VELKOMMEN PÅ FUGLEAMBASSADEN

AF KARINA DEMUTH

Der er plads til flere Fugleambassadører i netværket, der dækker hele landet. Og der er flere spændende netværksmøder og workshops på vej. Her møder vi fire ambassadører, der allerede er trukket i arbejdstøjet. Kom med hvis du har lyst.

Stig Kristensen, folkeskolelærer
og Fugleambassadør i DOF Vestjylland

Som lærer er jeg naturligt optaget af naturdannelse

Hvorfor er du Fugleambassadør?

Jeg vil gerne give mine børn nogle gode naturoplevelser, og i stedet for at gå og vente på at nogen skal gøre noget, har jeg selv taget fat. Som lærer er jeg naturligt optaget af begrebet naturdannelse. At en fugl ikke

bare er 'en fugl' men en musvåge eller en råge. At tingene hedder noget, og at hver art har deres plads i naturen. Det behøver man ikke at være ekspert for at forklare. Og en verden, man føler sig som en del af, er også en verden, som man tager ansvar for og passer på. Sværere er det ikke.

Hvad tager du med dig fra dagens workshop?

På mit arbejde er jeg ret faglig i mit afsæt, men som Fugleambassadør er det helt afgørende, at vi får legen med. Når man har leget en sjov leg som solsorte på jagt efter æbler, har man heldigvis samtidig fået en viden og en forståelse, der sidder fast, fordi den er leget ind i kroppen.

Ole Tønder, eksporttekniker
og Fugleambassadør i DOF Sønderjylland.

Når niveauet er så højt, får man lyst til også selv at løfte barren

Hvorfor er du Fugleambassadør?

Det er børnene, der er verdens fremtid, men det er os voksne, der skal vise dem, at naturen er fantastisk, og at den har en værdi i sig selv. Som fugleambassadør er der mulighed for at dele ud af det, man kan. Og når man giver noget, får man helt automatisk en masse tilbage.

Hvad tager du med dig fra dagens workshop? Det var fedt at bruge en hel dag på at nørde igennem med fuld opbakning fra både DOF og DN. Det var nogle virkelig gode indlæg, og når niveauet er så højt, får man også selv lyst til at løfte barren i sin egen formidling. Og så var det sjovt at være sammen med nogle gode folk, selv at få hænderne i dejen, tage udfordringen op og flytte nogle grænser ved at udvikle sine egne forløb.

Jan Ravnborg, indehaver af marskture.dk og Fugleambassadør i DOF Sønderjylland.

Det behøver ikke at være så stort og flot

Hvorfor er du Fugleambassadør?

Som turleder ved Vadehavet har jeg en stor bevidsthed om, at mange af verdens trækfugle slet ikke kan eksistere, uden at vi holder havet sundt. Hvis du ødelægger noget, har det nogle konsekvenser og følgevirkninger, og det budskab vil jeg gerne give videre.

Hvordan griber du det an? Børn er så umiddelbare og modtagelige, og man får en masse spørgsmål, der kommer lige fra hjertet. Det kan give nogle

indsigter også den anden vej. Mit afsæt er, at det ikke behøver at være stort og flot. Det er det umiddelbare og det spontane, der er det vigtige og som giver de mange små oplevelser, som børnene efterhånden selv vil kunne sætte ind i en større sammenhæng.

Hvad tager du med dig fra dagens workshop? Det er til stor inspiration at møde andre, der også bruger deres energi og fritid på at formidle til børn - bare fordi de kan. Nogen som man kan spejle sig i og tale med om det, der er svært, og det man kan gøre for at møde udfordringen. Og så har jeg endnu engang fået repeteret, at det faglige ikke er det eneste, der skal være i fokus på en god naturoplevelse. Der skal også være plads til at sanse, lege og grine.

Workshop
Harrild Hede,
januar 2023

Gitte Holm, driver Holms Biotop og er Fugleambassadør i DOF Nordjylland

Det er en kæmpe hjælp, at man har et koncept at støtte sig til

Hvorfor er du Fugleambassadør? Jeg har en dreng på 5 år indeni, der helst vil gå tur på knæene, siger ØJJ! til verden og som er vild med at lege, kigge på hule træer, pille rådne grene fra hinanden og stå med fingrene i fedt og frø og bare være nysgerrig. Ud over selv at have det sjovt, så har jeg et vigtigt budskab til børnene. At alt i naturen hænger sammen, og at vi alle er afhængige af hinanden.

Hvordan griber du det an? Et godt afsæt er at tale om, hvordan fuglene ser ud, og hvad de spiser, og som støtte har jeg min lille grejkasse med musekranier, en uglevinge og en ugleklo og andre spændende ting. Så er det pludselig nemt at se for sig, hvordan uglen flyver afsted helt lydløst og med sine skarpe klør griber fat om en mus, der for et sekund siden puslede i skovbunden.

Hvad tager du med dig fra dagens workshop? Som forholdsvis nystartet er det en kæmpe hjælp, at man får et koncept i ryggen og et materiale, som man kan tage afsæt i. Jeg er fyldt med konkrete ideer og inspiration, og derfra er det bare at bygge videre på min egen rygsæk med værktøjer. Der har også givet en god selvbevidsthed at få feedback fra nogen, der nørder med det samme som én selv, og som ser og sætter ord på nogle af de gode ting, man gør.

DOF FYN
GUIDE TIL

DEN GODE TUR

AF MICHAEL ANGEL BJERREGAARD. FOTO: JONAS OUTSIDE

På Sydfyn har der været godt gang i Ørneklubben i et års tid. Fugleambassadør og børn- og ungerpædagog Michael Angel Bjerregaard deler ud af sine praktiske erfaringer.

Jeg kan tydeligt huske vores første Ørneklubtur, og selvom jeg har arbejdet med børn og unge i over 20 år, så havde jeg da sommerfugle i maven. Vil det nu gå godt? Derfor er det også fint, at vi altid har været nogle stykker, der hjælpes ad og løfter sammen. For os begynder den gode tur med den gode planlægning. Vi mødes helst fysisk, og afsættet er at indholdet skal være noget, som vi selv synes er sjovt at stå for. Ellers kan det hurtigt ende med at blive en opgave, der pludselig bliver en lidt træls ting i en i forvejen travl kalender, og vi gør det jo, fordi det er sjovt.”

Vi har en plan

Stedet for turen kan være i en skov, ved en sø eller sågar i en have. Vi plejer at sætte det maksimale deltagerantal til omkring 15 børn og medfølgende voksne. Så kan vi få en personlig kontakt til alle. Til gengæld har vi ikke noget minimum på deltager-

antallet. To børn er bedre end ingen børn. Når vi har planlagt turen, får alle lokale Ørneklub-børn en personlig invitation på mail, og derudover skriver vi om arrangementet på DOF Fyns Facebook-side. Turen skal ikke

“

Vi gør meget ud af at få hilst på børn og voksne når de ankommer til mødestedet

”

være for lang. Vi har erfaringer med at en varighed på tre timer er tilpas, og med de 6-12-årige skal vi ikke gå mere end 2½-3 km, ellers bliver det for langt, når man skal undersøge og

kigge på det vi støder på undervejs. Vi har på forhånd aftalt hvem, der står for hvad. Vi har forskellige roller. I vores gruppe er det f.eks. mig, der har kontakten til børnene, mens Børge taler med forældrene, og hans kæreste Mica laver lidt mad og passer ild og bål. Det er rigtig hyggeligt, og gør det også mere overskueligt, at man ikke skal tænke på det hele.

Vi gør meget ud af at få hilst på børn og voksne når de ankommer til mødestedet, få en lille sludder om hvad de hedder og giver hånd hvis de har lyst. Bruge tiden på at hilse på alle. Inden vi går, fortæller vi til børn og voksne hvad overskrifterne for dagen er og evt. praktiske oplysninger ang. beklædning mm. Når vi går, fordeler vi os mellem deltagerne, så alle har en mulighed for at tale med os. ▶

Naturbingo og fuglebilleder

Nogle gange begynder vi turen med at dele æggebakker ud, så børnene kan samle deres bedste fund undervejs. På den måde er vi allerede i gang med en naturskattejagt fra start. Senere kan det være, at vi bygger redekasser af brædder, der er udskåret på forhånd, eller at vi arrangerer naturbingo eller tip en 13'er. Så kan man gå med mor eller far i hånden og krydse af undervejs på turen. Vi har også haft glæde af på forhånd at printe nogle fuglebilleder ud og sætte dem op i træerne med klemmer. Det tager lidt af presset, for på den måde er vi sikre på, at der er en træf-sikker aktivitet, hvis nu fuglene ikke vil, som vi vil den dag

“

Hvis børnene føler, at de er blevet set og hørt, kommer de ofte igen

”

En dug er en god ramme for en lille udstilling af fjer, gylp, knogler og kranier, og når man breder den ud i græsset under en pause, kommer børnene helt af sig selv hen og kigger. En anden aktivitet som altid vækker stor begejstring er gæsteoptræden med den lokale ringmærker. I Danmarks Ringmærkningsforening, ringmaerkning.dk kan de ofte formidle en kontakt til os Fugleambassadører, som gerne vil krydre vores Ørneklubture med ringmærkning.

En personlig kontakt

Som regel er dagen bygget op omkring en gåtur og en fast base, hvor man kan sidde ned, og hvor der er et naturligt samlingspunkt med plads til ro og hygge. For os er det vigtigt ikke at have travlt, da der skal være plads til alle de spontane øjeblikke, der opstår, når man har børnen med i naturen. Et fast element på vores ture er, at der altid er lidt at spise og drikke. En spisepause giver mulighed for, at folk kan tale med hinanden på kryds og tværs af familierne, og det er en oplagt lejlighed til at få gensamlet gruppen, hvis nogle er sattet lidt bagud og til at få talt med de børn, der ikke er så opsøgende. Menuen kan være tomatsuppe med boller, som Mica varmer på en trangia (gasbrænder) eller et bålfad.

Før vi går hver til sit, lægger jeg stor vægt på at få sagt personligt farvel til alle børn. Hvis børnene føler, at de er blevet set og hørt, kommer de ofte igen, og glade deltagere og gengangere er en vigtig detalje, hvis vi skal få Ørneklubben til at vokse og udvikle sig. Pointen er, at det er børnene, der er mit fokus. Altid.

Husk også at melde ud, hvornår der er planlagt en næste tur, og følg meget gerne op med lidt billeder på Facebook. Det har en kæmpe værdi for det videre engagement. God tur! ●

DREJEBOG TIL DEN GODE TUR

En fast struktur er en stor hjælp, og det gør det nemmere at være med som ny ambassadør. Når man er med første gang, kan man måske bare stå for én lille aktivitet, eller være den der gør maden klar.

DE FØRSTE 10 SEKUNDER

AF AF PETER BALOO LAURENTS, NATURVEJLEDER, DANMARKS NATURFREDNINGSFORENING.

Indtag scenen, tro på det du formidler og vær velforberedt, venlig og tydelig. Så er du allerede godt på vej som den inspirerende turleder, der åbner døren til en ny verden.

Havørn, Raftsundet
Foto: Bo Svensmark

“Noget af det allervigtigste, når du skal lede en gruppe, er den måde, du indtager scenen på i de første 10 sekunder. Hvis du fanger folk dér, og der er god energi helt fra begyndelsen, kan du nemlig næsten byde dem hvad som helst efterfølgende.” Det er en af de vigtigste erfaringer, som naturvejleder hos Danmarks Naturfredningsforening Peter Baloo Laurents delte på Fugleambassadørernes og Naturfamiliernes workshop på Harrild Hede i januar 2023.

“Og så er god forberedelse som bekendt den halve succes, især når man er lidt ny i faget som formidler”, råder den erfarne naturvejleder, der til dagligt netop arbejder med at rekruttere, uddanne og klæde frivillige naturformidlere på til DN's børnerelaterede projekter.

Her har Peter Baloo samlet en række gode råd, der kan bruges som tjekliste, når du skal i gang som naturformidler.

Overvejelser inden turen:

- Hvad vil du med turen? Hvad er formålet? Formidling eller socialt samvær? Lav en plan.
- Hvem er målgruppen? Hvem er turen rettet mod? Alder, mobilitet, forudsætninger.
- Kend dit sted. Gå gerne ruten igennem. Besøg stedet dagen før og tjek forholdene.
- Sørg for evt. tilladelser.
- Annoncering og tilmelding? Er tilmelding nødvendig, hvor? Skal man medbringe noget?
- Sæt rammerne for turen. Distance, aktiviteter, pauser, tidsramme...
- Keep it simple og hold fokus på det valgte emne. Men tillad og giv plads til spontane oplevelser.
- Tro på det, du formidler. Vær rimeligt sikker i materialet. Forbered dig godt.
- Tjek vejrudsigten og læg en Plan B.

På turdagen:

- Mød op i god tid inden arrangementet.
- Start til tiden. Væn ikke folk til, at det er ok at komme dryssende. Du er turleder.
- Vær imødekommende, smilende og glad. Det sætter den gode stemning.
- Byd velkommen og præsenter dig selv. Husk, at du repræsenterer din forening.
- Præsenter kort dagens program. Hvad kan deltagerne forvente?
- Følg deltagerne tilbage til startstedet efter turen.
- Sig pænt farvel. Kom godt hjem og På gensyn. Udlever gerne info om næste arrangement. En fidus er at stoppe op og sige farvel til gruppen, inden I når helt tilbage til mødestedet, da gruppen oftest går i opløsning ved ankomsten til bilerne.

Turlederens gode overblik:

- Pas på ikke at vende ryggen til publikum, mens du taler.
- Tal klart og tydeligt, men brug også 'hviskende stemme' når det er effektivt.
- Instruktioner skal kunne gives med få velovervejede sætninger. Øv dem hjemmefra.
- Stil dig, så det der skal ses, er foran, ved siden af eller bag dig.
- Sørg for at have gruppen tæt foran dig, så alle kan høre, gerne i en halvcirkel.
- Sørg for at deltagerne ikke har solen i øjnene.
- Ti stille når andre – eller andet – larmer, f.eks. fly, biler, vind og anden generende støj, der overdøver din stemme.
- Tag hensyn til vejr og vind. Tal ikke imod stærk vind, stå ikke i stærkt modlys og søg ly for vejret. Ingen kan koncentrere sig, når man fryser eller er gennemblødt.

- Bring deltagerne i spil, så de selv skaber viden og oplevelser. Inviter til spørgsmål, erfaringer, oplevelser. Kig dem i øjnene og vær opmærksom på at se alle, og på at alle får taletid, men pas på at ikke nogle få overtager formidlingen.
- Lyt til publikum når de fortæller. Brug gerne kommentarer til at supplere, og gentag gerne publikumsspørgsmål så alle hører dem.
- Hold et passende tempo og undgå at gruppen spredes for meget. Stop op og saml flokken ved dine 'fortællepunkter'. Vent med at starte den egentlige fortælling til alle er fremme og øv dig i smalltalk med dem der har behov for det.
- Er alle med? Sørg for at alle føler sig velkomne. Snak med dem, der går lidt alene, sækker bagud eller er nye i gruppen.
- Undgå slang og fagudtryk. Og hvis fagudtryk er nødvendige, så husk at forklare meningen.
- Fortæl og aktiver mest i starten af turen. En tommelfingerregel siger, at 75% af stoffet skal formidles på første halvdel af turen.
- Husk at ingen ved alt, heller ikke turlederen. Det er OK at undres eller søge viden i fællesskab.

Efter turen:

- Fungerede det? Næede du det, du gerne ville med turen og dit publikum?
- Hvad vil du gøre på samme måde næste gang, og hvorfor?
- Hvad vil du gøre anderledes næste gang, og hvorfor?
- Hvad gik galt? Hvorfor?
- Hvad gik godt? Hvorfor?
- Skriv din evaluering ned lige efter turen, da du ellers risikerer at glemme det.
- Følg op på eventuelle samarbejdspartnere. Sig tak til dem der har bidraget til at gøre din tur til en succes, ved at medvirke eller stille et område til rådighed. Det er vigtigt, at det ikke kun er publikum, der har lyst til at komme igen, men også dem der har været med til at bidrage.
- Husk at pleje dine 'forbindelser'.

Havørn, Raftsundet
Foto: Bo Svensmark

PÅ TUR MED ØRNEKLUBBEN

AF KARINA DEMUTH

Som medlem af Ørneklubben kan du komme på spændende ture og se mange flotte fugle. Her fortæller to Ørneklub-guider og seks seje Ørnebørn om, hvorfor det er sjovt at være en del af fællesskabet.

Fugletårn ved Præstesø-Søndersø.
Foto: Eva Hvelplund

Som medlem af Ørneklubben kan du komme med på nogle rigtig spændende fugleture. En af årets første ture gik til Søndersø ved Værløse, som byder på både troldand, knarand, taffeland, pibeand, blishøne, grågås og blisgås. Turens guider på dagen var Amanda Johannisson og Oliver Z. Nielsen, der begge er en del af DOF UNG.

“De to havørne, der sidder ude på søen, er nok en han og en hun,” fortæller Amanda og peger. “Lige nu har de travlt med at tjekke området for at finde ud af, om der er den mad og de redemuligheder, som de skal bruge for at yngle. Læg mærke til hvordan blishønsene ligger i en tæt bunke. Rovfuglene kan ikke finde ud af at jage, når der er mange. De vil helst jage én fugl ad gangen, ellers bliver de forvirrede.” ▶

“Det er selvfølgelig sjovest at finde den fede fugl, som børnene måske vil huske for livet. Og ellers er det bare om at gøre helt vildt meget ud af en skovskade eller noget andet helt almindeligt,” siger Amanda Johannisson, der sammen med Oliver Z. Nielsen er med som turens guider.

Foto: Karina Demuth.

Jeg elsker alle dyr og alle fugle og kan godt lide at være med i Ørneklubben, fordi man kan tage ud og se på fiskeørn og rørdrum sammen med andre børn.

William, 8 år.

Foto: Karina Demuth

Her fortæller de seks Ørnebørn om, hvad de oplever, når de er på tur og om, hvorfor det er sjovt at være med i klubben.

Foto: Karina Demuth

Jeg har været med i Ørneklubben i lidt over et år og kan godt lide at være på tur og få nogle nye arter som havørn, stor regnspove, silkehejre og isfugl. Jeg kan også godt lide, at der også er nogle andre børn fra min skole, som jeg kender.

Johan, 11 år.

Det er sjovt at være med i Ørneklubben. En dag så vi en stor fugl, som var en sølvhejre, og bagefter fløj der en havørn forbi, så alle de andre fugle blev bange og larmede helt vildt.

Kaja, 7 år.

Foto: Karina Demuth

Foto: Steen E. Jensen

Foto: Karina Demuth

Det er godt at komme med på tur, for så kan jeg se både havørn, fuglekonge og træløber. En gang opdagede jeg en fiskeørn i et træ, og hjalp de andre med at se den. Der er også nogle, der hjælper mig. For eksempel en gang, hvor vi så en fugl langt væk. Jeg troede, at der var en gås, og så sagde en af de andre: Jeg tror altså, at det er en havørn. Og det var det.

Willy, 11 år.

Havørnen er kæmpestor og nem at kende på sine 'firkantede' vinger.
Foto: Bo Svensmark.

Foto: Karina Demuth

Jeg har været med i Ørneklubben i to år og går her sammen med min gode ven Elliot, som også interesserer sig for fugle. Jeg kan godt lide at se på fugle, fordi der er så mange forskellige. Det er også sjovt at se i de store kikkerter og at finde nogle mere sjældne fugle, som man ikke ser derhjemme. Jeg får altid noget at vide, som jeg ikke vidste, og det er rigtig, rigtig spændende.

Nova, 10 år.

Foto: Karina Demuth

Jeg har været med til tre ting i Ørneklubben, og den ene var med Sebastian Klein, som er mit kæmpe idol, fordi han elsker at kigge på dyr, og det gør jeg også. På en af turene skulle vi se en havørn, men den blev ved med ikke at komme, og til sidst var vi sultne og bagud og kunne ikke mere. Pludselig så vi en tårnfalk og mange havfugle ud mod havet, og så blev det en god tur alligevel.

Karl, 9 år.

PÅ JAGT EFTER UGLEGYLP

AF JAKOB BREDSDORFF FREDRIKSEN, BIOLOG OG PROJEKTLEDER I FUGLE FOR ALLE.

Uglen er en smuk og spændende fugl, som kan være lidt svær at få at se, fordi den mest er aktiv om natten. Men i skovbunden kan du finde uglegylp, og se hvad den har spist.

I Danmark har vi syv ynglende uglearter, og da de er mest aktive om natten, er det ikke altid lige nemt at se en ugle. Til gengæld kan du høre deres kald og tuden og af og til finde uglegylp. Hvis du er en dygtig ugledetektiv, kan du finde ud af, hvilken ugle, der har siddet oppe i træet og gylpet, og måske sidder den der endnu helt tæt op ad stammen og gemmer sig. Nogle ugler er mere sjældne end andre. Her er fire gode bud på, hvor du kan gå på jagt efter uglegylp.

Natuglen lever i store gamle løvtræer, så her skal du kigge i skovbunden under de store gamle træer. Natugler har deres faste yndlingstræer, så hvis du først har fundet gylp under et træ,

er det smart at lede det samme næste gang.

Skovhornuglen yngler i små grupper af grantræer i det åbne land. Om vinteren sidder skovhornuglerne tit sammen i en gruppe på op til 20-30 ugler. Neden under grantræerne kan der være et helt skattekammer af uglegylp.

Kirkeuglen yngede før i tiden i kirketårne, før de blev lukket til, som de er i dag. Når du leder efter kirkeugler og deres gylp, behøver du ikke længere at gå i kirke, da de mest yngler ved gårde og lader.

Sløruglen bor tit ligesom kirkeuglen i gamle lader og på hølofter. Og sort gylp er et sikkert tegn på, at der er slørugle i nærheden.

Mosehornugle.
Foto: Peter Marczak

Art	Størrelse	Beskrivelse
Slørugle	2,5 x 3-8 cm.	Sort, oval eller aflang.
Kirkeugle	1,5 x 2-5 cm.	Aflang med et stort indhold af sand.
Skovhornugle og Mosehornugle	2-3 x 4-8 cm	Aflang og mørk. Mange knogler.
Stor hornugle	3-4 x 10 cm	Aflang med mange knogler.
Natugle	2-3 x 4-6 cm	Aflang, grå.
Perleugle	1,5 -2 x 3-4 cm	Aflangt mørkegråt gylp.

Hvad har uglen ædt?

Ugler spiser mest mus, eger, småfugle og insekter. Den sluger sit bytte helt og gylper de ufordøjede rester op i klumper. Gylpen fra de forskellige ugler har hver deres form og størrelse (se tabel).

Skil gylpen forsigtigt ad og se hvad der gemmer sig i klumpen. Brug en pincet eller en lang nål. Pil de små kranier og knogler fra mus og fugle fra, og rens dem for sand og hår. Brug en skål med vand og en gammel tandbørste og læg dem op på en

række. Se på knoglerne under en lup og gæt på, hvad ugle har spist. Du skal bruge: En pose til at samle gylp. En lineal. En pincet eller en nål. En tandbørste, En lille skål. Vand. Evt. en lup.

Gylp fra skovhornugle.

Øverst: Tre musekranier (overkæbe). Nedenunder: Tre musekranier (underkæbe). Herefter: Knogler fra mus og småfugle. De hule knogler er fra fugle. I bunken til højre ligger endnu en museunderkæbe - det gule er en musetand. Foto: Klaus Dickmann

Foto: Klaus Dickmann

Slørugle. Foto: Klaus Dickmann

KEND DIN KRAGE

AF KARINA DEMUTH

De fem sorte kragefugle kan være svære at kende fra hinanden. Her er nogle tips til, hvordan du kan se forskel.

Det er ikke alle fugle, der er lige nemme for børn at lære at kende, men det skaber stor gensynsglæde, når man på egen hånd kan bestemme nogle fugle. Derfor er kragefugle gode at starte med. De kan ses mange steder og ofte også sammen andre kragefuglearter, og så er de ikke helt så sky, som mange andre fugle. Med et par kendetegn i baghovedet kan man hurtigt lære at kende forskel på de sorte kragefugle.

Sortkrage

Sortkragen er helt sort. Den ses mest i Sønderjylland og ved Vestkysten, og holder til på åbent land, hvor der er store træer, som den kan bygge rede i.

Forvekslingsmulighed: Kan forveksles med en ung råge, der endnu ikke har fået bar hud rundt om næbbet. Og med ravn, men raven er meget større.

Ravn

Raven er en kæmpestor sort fugl med et vingefang på op til halvdelen meter. Næbbet er stort og krumt med en lidt firkantet form.

Forvekslingsmuligheder: På lang afstand kan raven forveksles med andre kragefugle, men den er meget større og kan kendes på sin kileformede hale og fingrede håndsvingsfjer. Krager og råger ses tit i flok på steder, hvor der er mennesker. Ravne er sky og ses mest i skoven, alene eller sammen med sin mage.

Råge

Den voksne råge er nem at kende på sine sorte metalglinsende fjer og lange lysegrå næb med nøgen grå hud omkring næbroden. Den har flotte fjerbukser, der dækker det øverste af benene og yngler i store kolonier i høje træer, også i byer og tæt på mennesker.

Forvekslingsmuligheder: Den unge råge har endnu ikke fået lys hud ved næseroden og kan derfor forveksles med en sortkrage. Rågen har en stejl pande, hvor kragens pande følger næbbets skrå linje. Rågens næb er langt og spidst, og kragens næb er mere krumt og kraftigt.

Gråkrage

Gråkragen minder meget om sortkragen, men kropsfjerene er lysegrå. Den findes over hele landet.

Forvekslingsmuligheder: Gråkragen er grå og sort som alliken, men overgangen mellem det lyse og det mørke er mere tydelig på gråkragen.

Allike

Alliken er den mindste af kragefuglene, på størrelse med en due. Den har en mørkegrå krop med lys nakke, helt lyse øjne og sorte vinger og hale. Nogen synes, at den ligner en klog gammel mand. Alliken optræder i flok men yngler enkeltvis. Den kan finde på at bygge sin rede i en skorsten.

Forvekslingsmuligheder: Se efter de helt lyse, nærmest lyseblå øjne med en hvid ring. Så er der ingen forvekslingsmulighed.

HVILKE FARVER HAR FUGLENS KROP?

KUN SORT

DET ER EN RÅGE, RAVN
ELLER SORTKRAGE

RAVN

SORT OG GRÅ

DET ER EN GRÅKRAGE ELLER EN ALLIKE

HVOR ER FUGLEN GRÅ?

LYSEGRÅ PÅ MAVE OG RYG

GRÅKRAGE

Foto: Johanna M. Hartmann

GRÅ I NAKKEN

ALLIKE

Foto: John Larsen

RÅGE

Foto: Jan Skriver

HAR DU SET FUGLEN I DET SYDLIGE JYLLAND?

JA:

SORTKRAGE

Foto: Albert Steen-Hansen

NEJ:

Så er det nok alligevel en råge

Foto: Villy Pedersen

NÅR FUGLEN ER FLØJET

AF JAKOB BREDSDORFF FREDRIKSEN, BIOLOG OG PROJEKTLEDER I FUGLE FOR ALLE.

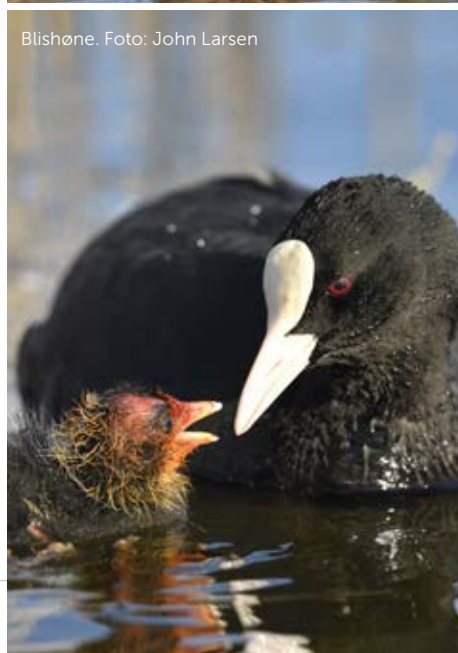
Det er ikke altid, at den sjældne fugl er lige til at finde. Heldigvis er naturen fuld af oplevelser, der handler om fugl. Også når fuglen er fløjet.

Foto: Karina Demuth

Gråand. Foto: Erik Borch

Blishøne. Foto: John Larsen

Blishøne. Foto: Jørg Pagh

Når vi er afsted på Ørneklub-tur, er det selvfølgelig skønt at finde en masse flotte og fede arter. Men når den sjældne fugl udebliver eller kun viser sig i et glimt, er det de helt almindelige arter, der altid redder dagen. En sø med et par gråænder, der kurtiserer hinanden, måden en blichøne dykker på og kommer op med vandperler på fjerdragten, en flot gråkrage, der kommer helt tæt på, så man rigtig kan se dens flotte farver og sjove gang. Eller bogfinkens sang, som børnene hurtigt lærer at kende, fordi den lyder som en sjov remse, f.eks. der-der-der-ikke-mere-wc-papir.

Find dyrespor og leg detektiv

Jagten efter dyrespor er en spændende aktivitet, hvor alle kan bidrage. Tag til stranden, til en sø eller bare et sted, hvor der mudder, og hvor man kan se dyrenes spor. Husk en lineal, så kan I måle fodsporet sammen og måske finde ud af, hvilken fugl der har sat sine spor. Hvilken vej er fuglen gået? Hvor stor har fuglen været? Hvordan ser foden mon ud? Lever fuglen i vand eller på land? Også fugleklatrer, fjer eller resterne af en fugl, der er blevet fanget og spist af en anden fugl, kan være afsæt for en drabelig historie og en god snak.

Bliv sej til at kigge i kikkert

Alle der ser på fugle ved, at en kikkert nærmest er en uundværlig

makker i felten. Børn har tit lidt problemer med at få styr på, hvordan man bruger en kikkert. Særligt kan det være svært at indstille på en fugl, der ikke sidder stille. Derfor kan det være fint at øve sig lidt, inden man prøver kræfter med de bevægelige mål. Og når først der er styr på håndteringen, åbner der sig en helt ny verden.

Sådan indstiller I kikkerterne:

Medbring evt. et par fuglefotos og hæng dem op i træerne, så børnene har noget nemt at fokusere på. Find et punkt at stille skarpt på. Luk højre øje, så I kun ser gennem kikkerten med venstre øje. Drej på hjulet ovenpå kikkerten, indtil I ser skarpt med venstre øje. Åben nu højre øje igen. Skru på indstillingen ved det højre 'rør', indtil I ser skarpt med begge øjne. Prøv at stille skarpt på punkter på forskellige afstande.

Se på kranier og knogler

Især på stranden er der tit kranier og knoglerester fra fugle. Det er spændende at gætte på, hvilken fugl kraniet har tilhørt, og det er fint nok bare at kunne se, om det fra en måge eller en and. Hvordan ser næbet ud, og hvad mon fuglen spiser? Hvor har øjnene siddet? Hvor stor mon hjernen har været?

Det vækker altid begejstring hos børn, når man tager kranier og knogler op af rygsækken, og det

LAV DIN EGEN KRANIESAMLING

Klip fuglens hoved af med en grensaks og læg det i vand f.eks. i et syltetøjsglas og stil glasset udenfor. Lad kødet rådne (en uge om sommeren, et par måneder om vinteren). Skyl og gnub hud og fjer af kraniet og spul hjerne ud gennem nakkehullet med en vandstråle. Brug handsker hvis du synes, at det er klamt. Læg kraniet i et glas med vaskepulver til hvidvask (2 spsk. til et glas), lad det stå et par dage og skyl det rent.

Vær opmærksom på, at det kun er lovligt at indsamle og konservere fugle, der er jagtbare (se jagtloven). Man må heller ikke videresælge hjemmekonserverede dele fra fugle.

er sjovt som formidler at opbygge sin egen samling af kranier. Der er mange forskellige måder at rense kranier på, og man behøver ikke at være uddannet konservator for at rense et kranie. Da indsamling og håndtering af døde dyr i nogle tilfælde kræver en særlig tilladelse, er det dog som hovedregel en aktivitet, der hører under forberedelser. Ikke noget, du skal lave sammen med børnene. ●

Blichøne. Foto: Albert Steen-Hansen

Duepluk. Foto: Verner Frandsen

Kranie af and. Foto: Mikkel Høegh Post

Kranie af skarv. Foto: Mikkel Høegh Post

DEN FANTASTISKE HISTORIE OM **FJER**

AF JAKOB BREDSDORFF FREDRIKSEN. ILLUSTRATIONER: KITT SCHWENN

Skovskade. Foto: Jørn Skeldahl

Fjeren er en fantastisk konstruktion, og med en fjer i hånden er det forholdsvis enkelt at give børn en helt grundlæggende forståelse for ret komplicerede naturvidenskabelige sammenhænge.

Fjer er ikke til at komme uden om, når vi taler om fugle. Og dykker man lidt ned i emnet, gemmer der sig mange gode historier, som er sjove at have med, når man laver naturformidling i børnehøjde. Det er endda ret nemt at finde fjer i felten, så derfor er fjer et oplagt emne at inddrage i sin formidling.

Fjer har mange funktioner

Fjer er en af de mest karakteristiske kendetegn for fuglen. Udover at gøre den i stand til at flyve, så holder fjerene også på varmen, og de yderste fjer er endda vandafvisende. Lidt populært sagt svarer dunfjer til en varm trøje, der gør at fuglen ikke fryser. Når en fugl puster sig op, er det faktisk fordi den stritter lidt mere med fjerene, og på den måde får en lidt tykkere trøje på. Dækfjerene kan sammenlignes med en regnfrakke, som gør at fuglen ikke bliver våd på kroppen, når det regner, og når den dykker efter føde. En undtagelse her er skarven, hvis fjerdragt netop tillader, at der trænger lidt vand ind mellem fjerene, når den dykker. Det giver skarven den fordel, at den i mindre grad skal kæmpe mod opdriften, når den dykker efter føde i vandet. Små fortællinger og en fjer i hånden kan være en god indledning til en snak om, hvorfor f.eks. skarver sidder til tørre på deres meget karakteristiske vis med vingerne ud fra kroppen, mens andre fugle ikke behøver at sidde til tørre.

Se nærmere på fjeren

Når et barn stolt finder en fjer, kan man dele begejstringen ved at krydre med nogle små fortællinger, som opleves ekstra godt med en fjer i hånden. Små og letforståelige historier er nemlig mentale knager, som man kan hænge sin viden på og pirre nysgerrigheden med. Men pas selvfølgelig på med ikke at drukne den gode oplevelse i en alt for lang 'voksen-fortælling' – det er begejstringen og naturglæden, der er det vigtige.

FAKTA OM FJER

Fugle er de eneste nulevende dyr, som har fjer. Hvis du ser et dyr med fjer, så er det en fugl!

Fugle er små moderne dinosaurer.

Fjer består primært af proteinet keratin – det samme som vi har i vores hår og negle.

Fjer er både regnjakke, den varme trøje og det der gør, at fuglen kan flyve.

Fjer, særligt svingfjer og halefjer, har en 'lynslås-effekt' der hjælper fjerene med at holde deres tætte form.

Hvor mange fjer har en fugl? Det er forskelligt. En gråspurv har ca. 1.400 fjer og en svane ca. 25.000 fjer.

Fjer er lavet af keratin, hvilket er det samme protein, som er i hår og negle hos et menneske. En sådan kobling mellem hår og fjer gør det nemt at forstå materialet, og er med til at skabe fundamentet for en forståelse af sammenhænge i naturen.

Den lille lynlås

Kigger man nærmere på en svingfjer eller halefjer, kan man se fjerenes fantastiske konstruktion. Den er let og kan skubbe til luften som

en vifte, hvilket er egenskaber, der er nødvendige for, at fuglen kan flyve. Selv om fjer måske virker skrøbelige, er de faktisk meget slidstærke, tænk bare på hvor langt trækfugle flyver. En sammenligning mellem en flyvinge med huller i og en fjer, som man har rodet lidt i med fingrene, giver et godt udgangspunkt for en enkel forklaring; at det er vigtigt for fugle, at deres fjer er 'tætte' og holder deres form, når de flyver.

Ved at stryge den rodede fjer i retningen mod fjerspidsen kan man mærke, hvordan fjeren samler sig selv igen, som om den har en lille lynlås. Og forklaringen er enkel. En svingfjer eller halefjer har en akse i midten, som kaldes for skaftet. Herfra udgår der stråler (fjerenes enkelte 'hår'), og på hver stråle er der igen bistråler forsynet med bittesmå kroge, som holder fast i hinanden. Det er derfor, at fjeren holder sin form – og det er jo ret vildt, når man tænker på, hvor meget en fugl basker med vingerne.

Fjeren under lup

Ved at se på en fjer under lup kan man få en fornemmelse af, hvordan den er opbygget med strålerne, og måske kan man også se bistrålerne. Krogene på bistrålerne er for små til, at man kan se dem med en almindelig håndlup, men man kan sagtens fornemme, at de 'klistrer' sammen, når man forsøger at skille dem fra hinanden med fingrene. Når børnene selv står med en fjer i hånden, kan den lille forklaring med de bittesmå kroge, som holder fast i hinanden, give god mening, og børnene kan selv opleve den sammenklistrede fornemmelse, når de prøver at hive strålerne fra hinanden.

Foto: Barashenkov Anton/IStock

Illustration: Corey Ford/IStock

DINOSAURERNE ER FUGLENS FORFÆDRE

Der er fundet fossiler af dinosaurer med både fjer og fuglelignende knogler. En af de mest berømte fossiler er Archaeopteryx, og man har vurderet ud fra dens morfologi og fjer, at den i nogen grad har været i stand til at flyve. Derfor mener man, at fugle er efterkommere af dinosaurer. Lidt populært kan man sige, at fugle er små moderne dinosaurer. At fuglene er efterkommere af de legendariske dinosaurer, er en stærk fortælling, som understøtter den tidlige forståelse af evolution, altså at alle levende organismer har tidligere stamformer.

AKTIVITETER MED FJER

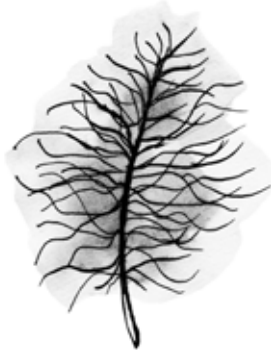
1. GÅ PÅ FJER-SAFARI og se, hvor mange fjer I kan finde. Lav en udstilling af fjerene. Aktiviteten understøtter fint en tur, hvor I også er på udkik efter andre oplevelser.

2. LAV EN FJERSAMLING. Det kan være sjovt for børnene at opbygge deres egen fjersamling. Se mere på fugleforalle.dk.

3. LAV EN FJERPEN. Det kræver ikke så meget andet end en hobbykniv, noget blæk, en fjer og noget papir. Tag en fjer og lav et skråt snit i fjerens i den nederste del af skaftet. Dyp fjerens i blækhuset og vupti så har du en gammeldags fjerpen.

Dun er fuglens varme tøj

En anden vinkel er at sammenligne dun og svingfjer, da de tydeligt ser meget forskellige ud og har vidt forskellige egenskaber. Også her kræver det ikke den store akademiske forståelse, blot du understøtter med en billedskabende fortælling.

Dunfjer er opbygget anderledes og mere enkelt, og deres opgave er at isolere, altså at holde på fuglens kropsvarme. Her er det bedst med en lidt rodet struktur med stillestående luft imellem hvert 'hår'. Det er lidt forenklet det samme, som når man tager en tyk uldtrøje på eller isolerer et hus, og på den måde reducerer hastigheden, hvormed varmen flytter sig.

Fjer med farver

Der er en utrolig variation af farver og mønstre på fuglens fjerdragt. Farver kan hjælpe fuglen med at kamuflere sig for rovdyr – eller modsat: Tiltrække en mage eller signalere status blandt artsfæller, og ofte er hannen mere farvestående end hunnen.

Fjerens farve bliver dannet på to forskellige måder. Den ene er ved at fjerene indeholder pigmenter (små farvekorn). Melanin giver fjerene de mørke og brunlige farver og karotenoider giver de gule og orange farver. Måske kan du fortælle, at fugle har det samme pigment, melanin, som mennesker har i huden, og det er melanin, der gør, at vi bliver brune af solen om sommeren.

De blå farver, som f.eks. kan ses på skovskades vinge-fjer, bliver til på en anderledes finurlig måde. Det er nemlig ikke et pigment, der er ansvarlig for den blå farve, men derimod det man kalder for en strukturfarve. Det betyder, at der i fjerens er nogle strukturer med små luftbobler, der gør, at lyset bliver reflekteret på en måde, vi opfatter som blåt.

Hvis I er så heldige at finde en blå vinge-fjer fra en skovskade, kan I prøve at lyse igennem den med en lygte. Så vil I se, at den nærmest er gennemsigtig og faktisk ikke indeholder blå farve. ●

Vinge af skovskade. Foto: Jonas Outside

Foto: Jette Bjerregaard Kristensen

TIP EN

13'ER

AF NATURVEJLEDER OG FUGLEAMBASSADØR
MIKKEL ØSTERGAARD HARDER

Det er en intens oplevelse at kigge efter fugle, og man skal være 100% tilstede i nuet! Her er en lille opgave, der på en nem og hurtig måde gør ørnebørn og deres voksne kloge på de mest almindelige fuglearter.

De 13 viste arter kan findes i hele landet, bare I har en skov og en større sø til rådighed. Legen kan udføres undervejs på turen eller sættes i gang i små grupper, hvor man hjælper hinanden med at lede efter fuglene. Det gælder om at være stille og bruge sine sanser, især øre og øjne. At være opmærksom og fokuseret er også vigtigt. Det ved vi fuglekiggere. Man kan ikke gå og tænke på aftensmaden, imens man kigger på fugle. Tag fotokopier af arket, så der er ét til hvert barn og husk også blyanter, så man kan krydse af undervejs. Børnene får deres ark med hjem, og hvis der er fugle, der ikke er blevet krydset af, er der noget at være på udkig efter – også når ørneklubturen er afsluttet.

God tur!

Foto: Rene Nicklas Wendt

Musvåge

Foto: John Larsen

Ringdue

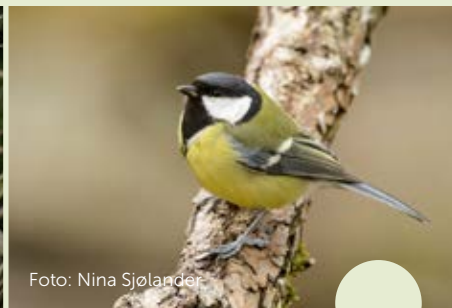

Foto: Nina Sjølander

Musvit

Foto: Sven Erik Rasmussen

Solsort

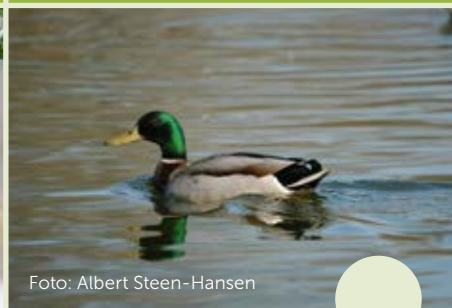

Foto: Albert Steen-Hansen

Gråand

Foto: Albert Steen-Hansen

Gråkrage

Foto: John Larsen

Husskade

Foto: Erik Biering

Fiskehejre

Foto: John Larsen

Blishøne

Foto: John Larsen

Skarv

Foto: Jes Dietrich

Grågås

Foto: Steen E. Jensen

Allike

Foto: Steen E. Jensen

Hættemåge

TAL MED FUGLENE og lok ormene frem

AKTIVITETERNE ER FRA BOGEN NATUREN KALDER.

IDE OG FOTO: SEBASTIAN KLEIN OG ANDERS KOFOED.

De sjoveste aktiviteter i naturen kræver hverken tungt og dyrt grej eller de store forberedelser. Her kommer tre ideer udviklet af naturnørd og Ørneklub-protektor Sebastian Klein og hans naturkammerat Anders Kofoed.

Naturen Kalder Af Sebastian Klein og Anders Kofoed, 224 sider, 199,95 kr. (Forlaget Carlsen).

Tal med fuglene / Pishing

“Vi kan lige så godt indrømme det. Vi er uden tvivl to af de største dyrenørder, der findes i dette land,” siger Ørneklubbens protektor Sebastian Klein, der sammen med sin naturkammerat Anders Kofoed står bag bogen **Naturen Kalder**. Her har de samlet deres 100 bedste tips, tricks og smutveje til de mest spændende, de mest fascinerende og de allersjoveste naturoplevelser, Danmark har at byde på.

Bogen er bygget op omkring opskrifter: Det skal du bruge, sådan gør du og dette er godt at vide, og med sine mange forslag til aktiviteter i naturen vil den fungere glimrende som inspirationsværk for både den nye og den mere garvede Fugleambassadør, der skal have en flok Ørneunger med på tur. Her viser Sebastian tre sjove fugleaktiviteter fra bogen.

PISHING er en form for fuglesprog, som især tiltrækker mindre fugle som mejser, finker og spurve. Når man pisher, efterligner man småfuglens advarselskald. Fuglene bruger typisk deres advarselskald, når der er et rovdyr som en kat, en slange eller måske en ugle i nærheden. Advarselslyden gør andre småfugle nysgerrige, og de vil hurtigt (men forsigtigt) nærme sig for at finde ud af, hvor lyden kommer fra, og hvorfor der bliver advaret. Hvis man derfor efterligner fuglens advarselslyd, kan man tiltrække de nysgerrige småfugle. Og hvis man er ved en sø eller mose med siv eller rørskov, så vil pishing næsten altid lokke en rørspurv op i toppen af sivene. Blåmejsen er en af de fuglearter, som reagerer allerbedst på pishing.

Hvis man pisher i nærheden af en flok gråspurve, vil man ofte se dem

i samlet flok flyve op i en busk eller et træ, hvorfra de nysgerrigt vil kigge rundt for at finde ud af, hvor den mystiske lyd kommer fra.

Fuglene vil hurtigt komme til, og flere vil som regel følge efter. Hvis man er lidt smart, gemmer man sig en lille smule, så fuglene ikke med det samme opdager, at det er et menneske, der frembringer den lokkende lyd. Forskellige lyde virker på forskellige fuglearter. Prøv at eksperimentere og se, hvilke lyde, der virker bedst på de forskellige fugle.

Sådan gør du:

For at pishe skal man i bund og grund sige lyden “pish” flere gange og højt efter hinanden. Du skal sige det, så det lyder sådan her: “Psshhh, pssh, pssh, pssh”. Øv dig i at sige det højt.

Ormedans!

REGNORME ER FANTASTISKE.

De ilter og ventilerer jorden. De æder og nedbryder plantedele, og så er de en vigtig fødekilde for fugle, muldvarpe, tudser og en masse andre dyr. Regnorme er ret stærke. Hvis man prøver at holde en regnorm lukket inde i hånden, kan man tydeligt mærke dens kræfter, når den forsøger at skubbe sig fri. Ved at banke på jorden kan man lokke dem op til overfladen. Hvorfor vibrationer virker på denne måde, ved man faktisk ikke. En teori er, at de minder om regnvejre, som får regnorme til at søge mod overfladen. En anden teori er, at det minder om lyden af en gravende muldvarp, som ormene forsøger at flygte fra.

Mågen er en af de fugle, der udnytter, at man kan lokke ormene op af jorden, og når de vil have orm, stamper de rytmisk med fødderne på jorden – næsten som om de danser.

Sådan gør du:

- ① Find et sted med fugtig jord.
- ② Trom med hænderne på jordens overflade.
- ③ Med lidt held og dygtighed vil de første regnorme bryde gennem jordoverfladen. Regnormene reagerer på vibrationerne, og det får dem op til overfladen. Jorden skal helst være lidt fugtig, så er ormene som regel tæt på jordoverfladen.

Når det skal se naturligt ud

Du kan lave fuglekasser på mange forskellige måder. Men hvis man vil have en fuglekasse til at se så naturlig ud som muligt, er træstamme-modellen helt klart at foretrække. Og den er faktisk ikke så svær at lave. Du kan udbore et stykke træ med en hulsav. Eller flække stammen, hugge den inderste del ud og samle den igen med søm.

Du skal bruge: Et stykke af en træstamme. En økse. En sav. En boremaskine. En hammer. Søm. Knibtang.

Sådan gør du:

- ① Sav to stykker af træstammens ender til bund og tag i fuglekassen (ca. tre cm tykke).
- ② Kløv resten af træstammen direkte igennem til to halvdele med øksen, som var det brænde.
- ③ Kløv de to halvdele, så stammen er delt i fire lige store stykker.
- ④ Hug den inderste del af de fire stykker ud, så der dannes et hulrum, når de samles.
- ⑤ Saml træstykkerne med søm. De skal sidde lidt på skrå. Det kan være en god ide at bore små huller, hvor sømene skal sidde, så de er nemmere at hamre ind uden at flække træet.
- ⑥ Klip evt. sømhovederne af med knibtangen, hvis disse ikke skal være synlige.
- ⑦ Søm bunden og taget fast.
- ⑧ Bor et indgangshul, som er 3-3,5 cm, hvis kassen skal være til mejser, og 5 cm, hvis den skal være til stære (hullet skal sidde ca. midt på den øverste halvdel af kassen).

Illustration: Jon Skræntskov.
Fra bogen Naturen Kalder.

Foto: Markus Volk/iStock

FUGLE & FÆLLESSKAB I DOF UNG

AF NINA YASMIN ALI, FORPERSON FOR DOF UNG.

En lejr tur med DOF UNG byder på både sjældne og almindelige arter i felten og masser af sjov og oplevelser sammen med ligesindede. DOF's ungdomsafdeling er åben for alle mellem 12 og 30 år.

Flotte naturoplevelser, sjældne og fede arter, et godt kammeratskab og sjove fælles oplevelser både i felten og om aftenen med brætspil, fuglequiz og hygge. Det er noget af det, der gør DOF UNG's ungdomslejre til noget helt særligt. Og så lærer man SÅ meget mere om fugle, end hvis man sidder alene med en app eller en fuglebog og terper udseende og kald på alle 400 arter alene. Det er også både sjovere og mere motiverende at være en del af et fællesskab, hvor man deler en fælles passion.

DOF UNG er en god blanding af unge fra 12 til 30 år. Nogle har været med i flere år. Andre er helt nye, og kender måske kun lige de allermest almindelige arter. Og der er plads til alle, som vil være med. At vi er en sammensat flok, er med til at gøre det spændende for alle. De nye lærer lynhurtigt en masse, og dem, der har været med i nogle år, synes at det er sjovt at kunne slutte en cirkel: For få år siden var man selv en af de nye, undervejs har man lært en masse af nogle

andre unge, og nu kan man så give sin viden videre. Det er fed fornemmelse, at man kan give noget videre til de nye, der er lige så begejstret og taknemmelige for at lære mere, som man selv var, da man startede i DOF UNG.

Plets kud og nye venskaber

En af de unge, der var med for første gang i 2022, er Magnus Taagaard, 14 år og fra København. ▶

Foto: Adam Sahl Søderdahl

Plettet rørvagtel, Blåvand 2022.
Foto: Magnus Taagaard.

Sabinebunkeren 2021.
Foto: Nina Yasmin Ali.

”Jeg har kigget på fugle siden jeg var 8 år. Det er min allerstørste hobby. Min morfar har lært mig en masse om fugle, og da jeg på DOF UNG’s Facebookside læste om turen til Blåvand, tænkte jeg, at det lød mega fedt,” fortæller han om sit første møde med DOF UNG.

“

Det krævede lige lidt overvindelse at melde sig til en lejr, der varer en hel uge, især når man ikke kender nogen i forvejen.

”

”Det krævede lige lidt overvindelse at melde sig til en lejr, der varer en hel uge, især når man ikke kender nogen i forvejen. Så jeg var meget nervøs, da jeg mødte op på

Hovedbanegården. Men det havde jeg slet ikke behøvet at være. Alle var mega flinke, og det er nemt at tale sammen, når man har den samme passion, f.eks. om hvilke fugle man sidst har set, hvilke man gerne vil se og senere hvad man har oplevet sammen. Og inden man ser sig om, er man pludselig blevet venner.

Turens højdepunkt, ud over det gode kammeratskab, var at jeg fik mit livs bedste billede – en sjælden plettet rørvagtel, taget på to meters afstand med et skud, der sad lige i skabet. Så bliver det ikke bedre. Og et godt råd til andre unge, der tænker på, om DOF UNG måske kunne være noget for dem? Ja - bare kom og vær dig selv, også selvom du er lidt nervøs i begyndelsen. Du bliver hurtigt en del af fællesskabet. Eller endnu kortere: Bare gør det!

Jeg glæder mig allerede til efterårsturen til Skagen. Og til at være med på *alle* de andre fede ture, der er på vej. ●

Magnus Taagaard er en trænet fuglefotograf og er blandt andet nomineret Bird Photographer Of The Year 2022.

Blåvand 2021. Foto: Nina Yasmin Ali.

BLIV MEDLEM AF DOF UNG

DOF UNG arrangerer endagsture, foredrag og lejrture for alle unge i alderen 12 til 30 år. Når vi er afsted, oplever vi en masse socialt og ser mange både sjældne og almindelige fugle i felten.

Aktiviteter i 2023

Året har indtil videre budt på en weekendtur med base i Silkeborg, hvor målet var at få set så mange arter af spætter og ugler som muligt, bl.a. grønspætte, sortspætte, mellemflagspætte, perleugle og stor hornugle.

I Kristi Himmelfartsferien gik turen til Skagen, hvor der fra morgenstunden er masser af trækkende småfugle som skovpibere, finker og fluesnappere. Længere oppe ad dagen tager rovfuglene over. Her er det særligt arter som rød glente og hvepsevåge som dominerer, krydret med sjældne arter som lille skrigeørn, sort glente og aftenfalk.

Til maj tager vi til Bulgarien, hvor vi blandt andet skal lede efter murløber, klippeværting og krøltoppet pelikan.

Næste store tur er efterårslejren i uge 42, hvor vi bliver en del af DOF's felttræf sammen med 'voksne' fuglekiggere fra hele landet. Blåvand er Danmarks bedste all-round efterårslokalitet med mange sjove og forskellige arter som hvidbrynet løvsanger, rødtoppet fuglekonge og fuglekongesanger. Over havet kan man spotte arter som sule, almindelig kjove og thorshane. Stranden byder også tit på fine oplevelser, da der ofte raster bjerglærke, sne-spurv og sandløber. Da solen går tidligt ned, bliver aftenene brugt på spil, hygge og fuglequizzer.

Vi glæder os til at have DIG med også! Læs mere om ture og aktiviteter på vores Facebookside, Instagram og på dof.dk. Nogle arrangementer er gratis, andre kræver en (lille) egenbetaling, der dækker transport, kost og logi. Et års medlemskab koster 265 kr. og inkluderer bl.a. vores magasin Fugle & Natur, der udkommer fire gange om året. Du kan melde dig ind på dof.dk/dofung.

BØRNS NATTUR- DANNELSE – NU PÅ FORMEL

AF JACOB JENSEN, CHEF FOR DOF'S NATURAFDELING

Børn er vores fremtid og har brug for en langt bedre forståelse for naturen, når de skal løse fremtidens udfordringer. En stor undersøgelse peger på fem elementer, der hver især er afgørende for børns naturdannelse.

Undersøgelser viser, at børn i generationer har fjernet sig mere og mere fra naturen, men hvorfor er det vigtigt, at vi forsøger at give børn kompetencer om natur? Svaret er enkelt: Børn er fremtiden, og vi skal løse de forskellige naturkriser. Derfor er det helt afgørende at sikre de fremtidige generationers forhold til naturen.

En løbende proces

Gennem tiden har mange undersøgelser sat fokus på relationen mellem børn og natur. Senest og ganske opsigtsvækkende er undersøgelsen af børns naturdannelse, som er udarbejdet for Friluftsrådet af Center for Børn og Natur. Her definerer en forskergruppe naturdannelse som en proces, der udfoldes gennem typer af relationer til naturen. Gruppen har også identificeret fem elementer, som indgår i begrebet naturdannelse, nemlig det materielle, det erfaringsbaserede, det kognitive, det følelsesmæssige og det filosofiske.

Rapportens pointe er, at hvis du vil styrke børns forhold til naturen, er det vigtigt at fokusere på alle fem elementer i naturdan-

nelsesbegrebet, og her er det ofte, at det følelsesmæssige og filosofiske aspekt er blevet lidt overset.

Vær med til at løfte

At 'naturdanne' børn er at tage dem med på en rejse, hvor forholdet til naturen styrkes. Rejsen er en proces, hvor der indgår forskellige måder at forholde sig til natur. Undervejs besøger man, billedligt, fem forbundne stationer, som i forening udgør elementerne i naturdannelse. Børnenes hjerte, hoved og krop skal med i naturen og skal udfordres og stimuleres. Sanser, følelser og refleksioner skal bringes frem. Her er tale om et samspil mellem indre mentale processer og ydre forhold og påvirkninger. Naturdannelse går via barnets egne erkendelser og refleksioner, hvor barnet aktivt tager stilling, f.eks. ved at eksisterende erfaringer sættes i spil og udvikles yderligere. Gerne i sociale sammenhænge med andre. Naturdannelse er således en fortløbende og langsigtet proces, og som Fugleambassadør og i arbejdet med DOF's Ørneklub er der masser at hente inspiration i og bidrage med. ●

NATURDANNELSENS GRUNDELEMENTER

1. **MATERIELLE.** Menneske og økosystem, f.eks. afhængighed af vand og fødevarer og påvirkning af miljøet.
2. **ERFARINGSBASEREDE.** Kropslig og fysisk interaktion med naturen. F.eks. overnatte i skoven, bygge en hule og svømme i havet.
3. **KOGNITIVE.** Viden og holdninger. F.eks. forståelse af naturfænomener og kendskab til arter.
4. **FØLELSERMÆSSIGE.** Emotionelle reaktioner og tilknytning. F.eks. empati for levende væsener og tilknytning til steder.
5. **FILOSOFISKE.** Natursyn og etik. F.eks. biocentrisme (alle levende ting har værdi) eller antropocentrisme (mennesket i centrum).

På Friluftsrådets hjemmeside kan du downloade rapporten 'Børns Naturdannelse' og hente inspiration i ni små film, der på hver deres måde giver eksempler på naturdannelse i praksis. Projektet er støttet af Aage V. Jensens Naturfond.

Naturvejleder i Fugleværnsfonden Jørn Dyhrberg Larsen og naturvejleder Frederik Gehrke, Fredensborg Naturskole med børnegruppe. Foto: Hanne Havemose.

BLIV MEDLEM AF ØRNEKLUBBEN

KUN FOR BØRN

Ørneklubben er for dig, der er mellem 6 og 12 år og godt kan lide fugle og natur. Som nyt medlem får du en **velkomstpakke**, der bl.a. indeholder en kikkert og en Ørneklub t-shirt, så du er bedre klædt på til at udforske naturen - enten derhjemme eller med Ørneklubben. Du bliver også inviteret med på nogle **spændende fugleture**, hvor du kan se ørne og andre seje fugle og få **en masse god viden** om dem.

Turene afholdes flere steder i landet, og et års medlemskab koster 265 kr.

Læs mere og meld dig til: ørneklubben.dk

